

TYT TARİH DERS İŞLEME FÖYÜ

KOMİSYON

ISBN 978-0-2021-7081-7

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Ağustos 2021 Ankara

Proje-Yayın: Ümit Dilaver
Dizgi-Grafik Tasarım: Gamze Şahin Oral
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İLETİŞİM

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

www.pegem.net

pegem@pegem.net

0538 594 92 40

[pegemakademi](https://www.instagram.com/pegemakademi)

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

TARİH VE ZAMAN

İNSANLIĞIN HAFIZASI TARİH

Tarihin Tanımı: Geçmişte yaşayan insan toplumlarının siyasi, ekonomik, sosyal ve dinî faaliyetlerini birbirleri ile olan ilişkilerini **yer ve zaman** göstererek, **neden-sonuç ilişkisi** içerisinde, **belgelere** dayandırarak **objektif** bir şekilde inceleyen **sosyal** bilime **tarih** denir.

Önemli Fikir Adamlarının ve Tarihçilerin Tarih Hakkındaki Görüşleri

Herodot: Tarih, insanların ve insan toplumlarının başlarından geçenleri kaydetme yoludur.

İbn-i Haldun: Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebebini bulup ortaya koymaktır.

Ahmet Cevdet Paşa: Tarih, geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır.

Edward H. Carr: Tarih, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur.

Halil İnalçık (Tarihçilerin Kutbu): Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

Tarih Biliminin Konusu

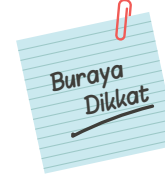
- Siyasî** → Osmanlı Birliği'nin kurulması
- Sosyal** → İlk Türk göçleri
- Ekonomik** → Kapitülasyonlar
- Kültürel** → Çivi yazısının icadı
- Askerî** → Talas Savaşı
- Dinî** → İslamiyet'in doğuşu
- Mimari** → Topkapı Sarayı

Tarihî Olay: Tarihte insanlığı etkileyen kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.

Tarihî olayların kendine has özellikleri vardır. Tarihî olaylar tektir, özgündür, somut bilgi içerir, yeri ve başlangıç bitiş zamanı bellidir.

Tarihî Olgu: Tarihte insanlığı etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen değişimlerdir.

Olgular; geneldir, süreklilik gösterir, soyuttur. Belirli bir zaman ve yer söz konusu değildir. Tarihî olgular geneldir ve tekrar edebilir.

Tarihî Olay	Tarihî Olgu
Yazının icadı	Tüm ulusların tarih çağlarına geçmesi
Talas Savaşı	Türk-İslam kültürünün yayılması
Malazgirt Savaşı	Anadoluda Türk-İslam kültürünün yerleşmesi
İstanbul'un Fethi	İstanbul'da Türk-İslam eserlerinin oluşturulması

Tarih Biliminin Özellikleri

- Geçmişte belli bir yer ve zamanda meydana gelen olayları inceler.
- Olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi vardır.
- Tarihî olaylar geçmişte yaşandığı için tekrarlanamaz türden tek olaylardır.
- Deney ve gözlem kullanılamaz.
- Tarihî olaylarla ilgili genelleme yapılamaz.
- Değişmez doğruları yoktur.
- Objektif değerlendirme yapılması gerekir.

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - I

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

- ✎ İnsanoğlunun geçmişini, yaşam ve tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.
- ✎ Yazı öncesi dönemin aydınlatılmasında arkeolojik araştırmalarla elde edilen bilgi ve buluntular önemlidir. İnsanın ilk döneminin aydınlatılmasında mağaraların, taştan ve kilden yapılmış aletlerin önemi büyüktür.
- ✎ Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce Dünya, buzullarla kaplıydı ve insan yaşamına uygun değildi.
- ✎ Buzullar zamanla eridi ve ılıman iklim kuşakları ortaya çıkmaya başladı. İnsanoğlunun yaşamı için elverişli Anadolu, Mezopotamya gibi coğrafyalar oluştu.
- ✎ Bereketli Hilal olarak da adlandırılan Mezopotamya'da nüfus artmaya başladı.

Bereketli Hilal

- ✎ Anadolu'da insanlığa ait ilk izler Antalya Karain, Belbaşı, Beldibi ve Karainde İstanbul'da Yarımburgaz gibi merkezlerde rastlanır.

İLK İNSANLARIN HAYAT TARZI VE GEÇİM KAYNAKLARI

- ✎ İnsanoğlu ilk olarak avcılık ve besin toplayıcılığını yaşam şekli olarak benimsemiştir. Besin kaynakları bulabilmek için yer değiştirmek zorunda kalmışlardır.
- ✎ İnsanoğlu ilk dönemde mağara ve kaya oyuklarında yaşamış, kemikten ve taştan basit kesici aletler yapmıştır.
- ✎ Doğada bulunan yabani buğdayı ıslah eden ve kendisi üretmeye başlayan insanoğlu, yerleşik hayata geçiş yaşamıştır.
- ✎ İnsanoğlu ayrıca köpek, koyun, tavuk, sığır, at gibi hayvanları da evcilleştirmiş ve günümüz köy yaşamına benzer yaşam biçimi oluşturmuştur.

Çayönü Höyüğü (Diyarbakır) ve Cafer Höyük (Malatya) yerleşkelerinde dünyanın eski buğday türlerinden birisi olan "Emmer evcil buğdayı"nın bulunması tahılın ana vatanının Anadolu olduğunu ortaya koymaktadır.

- ✎ İnsanoğlu yerleşik hayatta barınak olarak kulübeler ve megaron tipi evler yapmışlardır.
- ✎ İnsanlar bitki liflerinden ve hayvan derilerinden kıyafet ve çakmak taşından araç gereçler yapmışlardır.

Obsidyen adıyla bilinen volkanik cam, temel üretim malzemesi olarak kullanılmıştır.

- ✎ Tahıl kapları, öğütme taşları ve dibekler üretmişlerdir.
- ✎ Ateşin kullanımı ile seramik sanatı doğmuştur.
- ✎ Üreticiliğin artması ilk büyük köy yerleşimlerini başlatmıştır.

YERLEŞİK İNSAN VE MEDENİYET

- ✎ Medeniyete ait ilk yerleşim merkezleri ve yerleşik yaşama ait ilk izler yazıdan önceki dönemde görülür.
- ✎ Anadolu'da Göbeklitepe (Şanlıurfa), Çatalhöyük (Konya) ve Çayönü (Diyarbakır) Tarih Öncesi Devirlerin aydınlatılmasında en önemli merkezlerdir.

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısım de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - II

Anadolu Medeniyetleri

Hititler (Etiler)

- ✘ MÖ 2000 başlarında Kafkaslardan Anadolu'ya gelerek Anadolu'da kurulan bir devlettir. Başkent **Hattuşaş**'tır. (Boğazköy)
- ✘ Devleti merkezden valiler atayarak yönetmişlerdir. Bu uygulamanın temel amacı merkezî yönetimi güçlendirmektir.
- ✘ Kral; Başrahip, Başkomutan ve Başyargıçtır. Bu yetkiler merkezî otoriteyi güçlendirmiştir.
- ✘ Krallar kendinden sonra kimin tahta çıkabileceğini belirlemişlerdir. Bu uygulamadaki temel amaç, taht kavgalarına engel olarak ülke bütünlüğünü korumaktır.
- ✘ **Pankuş** adındaki meclisleri dünyadaki ilk meclistir. Meclis, kralı yargılayabilmiş ve cezalandırabilmiştir.
- ✘ **Tavananna** (kraliçe), yönetiminde kralla birlikte etkili olmuştur. Bu durum hükümdarın yetkilerinin kısıtlı olduğuna kanıttır.
- ✘ Çok tanrılı din anlayışı görülmüştür. Komşu ülkelerin tanrılarını da kutsal saymışlardır. Bu durum Hititlerin birçok kültürden etkilendiğine kanıttır.
- ✘ Toprakları verimli olduğu için tarım ve hayvancılık gelişmiştir.
- ✘ Asur çivi yazısı ve Hitit hiyeroglifi denilen resim yazısını kullanmışlardır. Bu durum Anadolu'nun farklı kültürlerden etkilendiğine kanıttır.

- ✘ Hitit kanunları fidyeye dayanmıştır. Hititler ilk **aile hukukunu** yapmışlardır. Hitit yasaları **medeni kanunun** ilk örnekleri olarak kabul edilir. Hitit kanunlarının fidyeye dayanması yasaların insancıl olduğuna kanıttır.
- ✘ Taş oymacılığı ve kabartma sanatı gelişmiştir. **Yazılıkaya** ve **İvriz** kabartmalarını oluşturmuşlardır.
- ✘ **Kadeş Barış Anlaşması** dünyadaki ilk yazılı anlaşmadır. Hititler ile Mısırlılar arasında imzalanmıştır. Savaşlar kültür etkileşimine neden olmuştur.
- ✘ Tanrılara hesap vermek için yaşadıkları olayları yazmışlardır. Bunlara **"Anal"** denilmiştir. Anal adı verilen bu yıllıklar dünyadaki ilk objektif tarih yazıcılığının başlangıcı sayılır.
- ✘ Frigler tarafından yıkılmışlardır.

Frigler

- ✘ Başkenti **Gordion**'dur.
- ✘ Tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır.
- ✘ Hayvancılığı ve tarımı koruyan sert kanunlar yapmışlardır. Öküz öldürmenin veya saban kırmanın cezası ölümdür. Bu durum tarıma önem verildiğine kanıttır.
- ✘ Halı ve kilim dokumacılığında gelişmişlerdir. **"Tapates"** adı verilen kilim ve halıları dünyaca ünlüdür.
- ✘ Tabiat tanrıçası **"Kibele"**ye bunun yanında Apollo ve Zeus tanrılarında inanmışlardır. Tabiat tanrıçasına inanmaları tarıma önem verildiğine kanıttır.
- ✘ Midas en ünlü krallardır.
- ✘ Kimmerler tarafından yıkılmıştır.

Lidyalılar

- ✘ Başkenti **Sard**'dir.
- ✘ Tarihte ilk parayı (MÖ VII. yüzyılın ikinci yarısı) bulmuşlardır. Paranın ticaret hayatına girmesi, toplumlararası ticareti kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır.
- ✘ Ticarete gelişmişlerdir.
- ✘ Kara ticareti geçim kaynakları olmuştur.

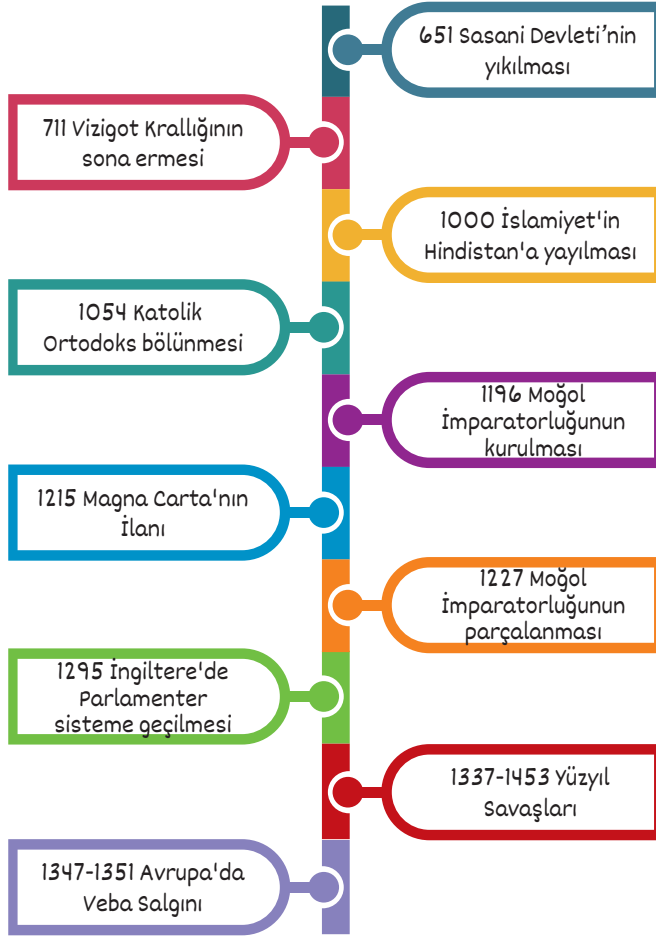
Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA

ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPILAR

Orta Çağ 375 yılında Kavimler Göçü ile başlamış 1453 yılında İstanbul'un Fethi ile son bulmuştur.

Orta Çağ'da Önemli Olaylar Kronolojisi

Avrupa'daki Gelişmeler

- 395 yılında Roma İmparatorluğu Kavimler Göçü'nün etkisi ile Doğu ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmıştır. Batı Roma İmparatorluğu 476 yılında yıkılmıştır.
- Bu durum Avrupa'da siyasi ve sosyal dengeleri değiştirmiş yönetim biçimi olarak feodal yapılar güçlenmiştir.

- Avrupa'da Vizigotlar, Franklar, Ostrogotlar, Saksonlar gibi Germen Krallıkları kurulmuştur. Avrupa'da güçlü bir siyasi otoritenin kalmaması Orta Çağ Avrupası'nda siyasi yapıyı Feodalizm olarak şekillendirmiştir.

Feodalizm (Derebeylik-Feodalite)

- Bu sistemde siyasi güç krala ait olup kral, siyasi otoritesini mutlak sadakat koşuluyla ve kontrollü olarak derebeylerle paylaşmıştır.
- Sistemin temeli; koruyan (süzeren), korunan (vassal) ilişkisine dayalıdır.
- Feodalite'nin sözlük anlamı toprağa dayalı düzendir.
- Tarihsel anlamı, X. yüzyıldan itibaren Orta Çağ Avrupası'na karşılık gelen siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı etkileyen yönetim düzenidir.
- Feodal düzen ilk defa bugünkü Fransa topraklarında doğmuştur.
- Rejimde yönetim büyük toprak sahiplerinin (derebeylerinin) eline geçmiştir.
- Avrupa'da feodalitenin yaygınlaşması ile beraber sosyal sınıflar arasındaki farklılaşma artmış ve büyük boyutlara ulaşmıştır.
- Soylular = Asiller:** Orta Çağ Avrupası'nda en imtiyazlı kişilerdir. Bunların en üstü **senyör** denilen derebeyleridir. Daha sonra **kontlar**, **baronlar**, **vikontlar** ve **şövalyeler** gelmektedir.
- Rahipler:** Asillerden sonra en imtiyazlı sınıftır. Papa'ya bağlı olarak çalışmışlar ve kilise topraklarında senyörler gibi yaşamışlardır. Orta Çağ'da önemli miktarda toprak elde ederek zenginleşmişlerdir.
- Burjuvalar:** Kasaba ve şehirlerde oturup ticaret ve sanayi ile uğraşan sınıftır. Senyörlere bir miktar para vererek onların himayesinde yaşamışlardır.
- Köylüler:** Orta Çağ Avrupası'nda en kötü şartlar altında bulunan sınıftır. Köylüler iki kısma ayrılmıştır. **Serf** adı verilen köylülerin hiçbir hakları olmamış, toprakla beraber alınıp satılmışlardır. **Serbest köylüler** ise ekip biçtikleri topraklardan kazandıklarının bir kısmını senyörlere vergi olarak vermişlerdir.

Bu kitapçığın her hakkı saklıdır. Tüm hakları Pegem Yayınlarına aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz. Metin ve sorular, kitapçığı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Adı Soyadı:

İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI - I

Coğrafi Ad Olarak Türk Adı

- * Türkiye tabirine ilk kez Bizans kaynaklarında rastlanır.
- * VI. yüzyılda Orta Asya için bu tabir kullanılmıştır.
- * IX ve X. yüzyılda Volga'dan Orta Avrupa'ya kadar olan saha için kullanılmıştır.
- * XI ve XII. yüzyıllarda Mısır ve Suriye için Türkiye tabiri kullanılmıştır.
- * Anadolu ise XII. yüzyıldan itibaren Türkiye olarak anılmıştır.

Orta Asya Kültür Merkezleri

Orta Asya'nın sınırları;

- Doğuda Kingan Dağları – Baykal Gölü
- Batıda Hazar Denizi – Ural Dağları
- Kuzeyde Sibiry
- Güneyde Tanrı Dağları – Gobi Çölü

Dünya tarafından kabul edilen siyasi adı Türkistan'dır.

AVRASYA'DA İLK TÜRK İZLERİ

Avrasya, Asya ile Avrupa'nın neredeyse tamamını içine alan coğrafi bir bölgedir.

Türk Adının Anlamı

Türk kaynaklarında (Divanü Lügatit Türk): Olgunluk Çağı
Çin kaynaklarında: Miğfer
İslam kaynaklarında: Terk edilmiş
İran kaynaklarında: Güzel insan
Vambery'e göre: Türemek
Ziya Gökalp'e göre: Kanun ve nizam sahibi
Uygur kaynaklarında: Güçlü, kuvvetli

Anav (MÖ 4000 - MÖ 1000)

- * Orta Asya'nın en eski kültürüdür.
- * Türkmenistan – Aşkabat'ta ortaya çıkmıştır.
- * Bakır ve topraktan eşya yapımı görülmüştür.
- * Bu kültür çevresindeki insanların yerleşik hayata geçtikleri tespit edilmiştir.

Afanesyev (MÖ 2500 - MÖ 1700)

- * Türklerin en eski kültürüdür.
- * Afanesyev toplumu avcı ve savaşçıdır.
- * Kazılarda bakır eşyalar, kemikten iğneler, çakmak taşından ok uçları bulunmuştur.